

Gazi Üniversitesi
Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli
Araştırma Merkezi

HACI BEKTAŞ VELİ

Araştırma Dergisi

KIŞ '99 / 12

TÜRK KÜLTÜR ve EDEBİYATINDA GEYİK MOTİFİ ve "HAZA DESTAN-I GEYİK"

Gıyasettin AYTAŞ
"Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Öğretim Üyesi"

Türk Edebiyatı tahkiyeli eser bakımından oldukça zengindir. Önceleri sözlü olarak anlatılan hikâyeler, daha sonra yazıya geçirilerek günümüze kadar gelmişlerdir. Bunların büyük bir kısmı günümüzde de yeniden ele alınarak işlenmiş, modern hikâyeciliğimize kaynaklık etmiştir.

Batı tarzı hikâyelerden önce, bizde hikâye türü ihtiyacı mesneviler vasıtasıyla giderilmekteydi. Her beyti kendi arasında kafiyeli olarak yazılan mesnevîler, dîvan edebiyatının en önemli nazım türlerinden biridir. Mesnevîler, değişik konularda uzun ya da kısa olarak yazılırlar. Konuları itibarıyla mesnevîleri şu başlıklar altında incelemek mümkündür.

1. Cenk destanları (Ahmedî'nin 'İskendernâme'si' gibi),

2. Aşk hikâyeleri (Yusuf ile Züleyha, Leyla ile Mecnun gibi),

3. Dinî ve Tasavvufî mesnevîler (Mevlânâ'nın 'Mesnevî'si' gibi)

4. Didaktik ve ahlâki mesnevîler, (Nâbî'nin 'Hayriye-i Nâbî'si' gibi)

5. Şehrengizler (bir şehri övmek gibi)

Yukarıda da görüldüğü gibi mesnevîlerde ele alınan konular çeşitlidir. Kimi zaman bir aşk hikâyesi, kimi zaman menkıbe, kimi zaman da kahramanlık hikâyelerine mesnevîlerde yer verildiği görülür. Özellikle İslâmî kimliğin ön plâna çıktığı, Hz. Muhammed'in ve diğer İslâm büyüklerinin etrafında cereyan eden mucizelerinin anlatıldığı mesnevîlerin sayıları oldukça fazladır.

Türk edebiyatında dinî ve tasavvufî mesnevîlerin sayısı oldukça fazladır. Bu mesnevîlerde, Hz. Peygamber'in hayat hikâyesi, mucizeleri ve onun etrafında cereyan etmiş olaylar anlatıldığı gibi, diğer İslâm büyüklerinin hayat hikâyelerine ve onların kahramanlıklarına da yer verilmiştir. Bu mesnevîlerde kullanılan motifler ve anlatılan hikâyeler Türk kültür tarihi hakkında ipuçları vermektedir.

Diğer milletlerde olduğu gibi, Türk milletin de kendince kutsal saydığı hayvanlar vardır. Bunlardan biri de geyiktir. Geyik tıpkı Bozkurt gibi bazı Türk boylarının sembolü olmuştur. Bu bakımdan Türk mitolojisi ve efsanelerinde geyik motifine sıkça rastlanır. Geyik motifi, dilimizde, edebiyatımızda, halımızda, kilimimizde; velhasıl bütün sosyal hayatımızda farklı renk ve şekillerde yer alır.

Edebiyatta benzetme unsuru olarak geyiğin şu özelliklerinden yararlanılır: Sevimli, çevik, hassas ve içli bir hayvandır. İnce

zarif bir vücuda sahip ve ürkektir. İnsandan kaçır, peşinden sürüklediği insanı dermansız bırakır. Tenha yerlerde yaşar. Avlayan iflah olmaz, avlanmış geyiğin gittiği ev tarumar olur, yerinde ot bitmez. Bedduası avcının soyuna da etki eder. Mukaddes bir hayvandır. Kurt gibi aniden ortaya çıkar ve çoğu kere insanlara doğru yolu gösterir. Birdenbire ortadan kaybolur. Mutlu sona erdiricidir. Sevgi perisidir. Totemdir, ruhların üzerinde dolaştığı ilâhî bir varlıktır. Tanrı'nın elçisidir. Gökte dolaşan yarı ilâhî yaratıktır.

Divan-ı Lügati't-Türk'te ıvuk, keyik; İbn Mühenna'da geyik; Mukaddimetü'l-Edeb'de ayruk; Orhun Abideleri'nde sıbun, kiyik, keyik; Dede Korkut'ta erkeği için boga (buğa) kelimeleriyle karşılanan bu hayvan, günümüzde yalnız geyik kelimesi ile bilinmektedir. Geyikgillerden olan ceylan, karaca, maral da zaman zaman birbirleriyle karıştırılarak geyik yerine kullanılmıştır.

Türk kabilelerine verilen hayvan isimleri arasında bogu ve karaca kelimeleri de bulunmaktadır. Geyiklere iyilik yaptığından dolayı geyikle ilgili ad almış tanınmış ve sevilmiş aileler de vardır (Bozgeyikli gibi).

Geyik efsanelerine ait ilk araştırmayı yapan ve malzemeler toplayan Macar âlimi Gy. Moravcsik olmuştur. "A Csodaszarvas Mondaja a Bizanci Irokna!" (Bizans Müelliflerinin Eserlerinde Sihirli Geyik Efsanesi, 1914) adıyla topladığı bilgileri yayımlamıştır. N, J: "Berze A Csodaszarvas Mondoja" (Sihirli Geyik Efsanesi, 1927) ile ilk araştırmacılar arasında sayılır. Berze, geyiğin asırlardan beri âlimleri meşgul ettiğini, kendisinin de bu merakla araştırmasını Japonya'dan İngiltere'ye kadar olan geniş sahada sürdürdüğünü söyler.

Geyik Türk kültür hayatında da önemli yer tutar. Hunlar'ın menşesine dair efsanelerde geyiğe büyük yer verildiği, yapılan arkeolojik kazılar sonucu elde edilen malzemelerde rastlanan geyik figürlerinden anlaşılmıştır.

Orta Asya kültürünün en önemli sahneleri hayvan resimleri ve hayvan mücadelelerini anlatan tablolarla doludur. Bunların çoğu bronzdan yapılmış, geyik ve ceylanların güzelliğini gösteren sanat eserlerinden ibarettir. Bu heykeller içerisinde geyikler kutsallaştırılmıştır.

Geyik Anadolu'da olduğu gibi, Orta Asya'da da Türk halklarının zihinlerini en çok harekete geçiren hayvanlardan biri olmuştur.

Cengiz Han'ın ilk atasının Gök-Kurt ile Kızıl (ak) geyik olduğu rivayeti vardır. İlk Türkçe yazılı belge olan Orhun kitâbelelerinde Bilge Kağan, âbidenin batı cephesinde "baga, sığun ötser (ança) sakınur men..." (dağda yabancı geyik gürlese öylece mateme gark oluyorum) diyerek geyiğin hassasiyetine ve zarırlığına işaret eder. Oğuz Kağan milletin başına bela olan canavarı öldürmek için ağaca geyik bağlamıştır. Uygurlarda geyik, bir inanç aracı olmaktan çok, avcılık aracı olarak yer alır.

Geyik, Dede Korkut hikâyelerinde de önemli yer tutar. Kimi zaman yol gösteren, iyilik yapan, kimi zaman da insanları tuzağa düşüren bir kimliğe sahip olur.

Geyik motifli hikâyelerimizin sayısı da oldukça çoktur. Daha çok mesnevi tarzında yazılan bu hikâyelerin konusu daha önce de belirttiğimiz gibi genellikle dinîdir. XII.-XIV. yüzyıllarda yazılmış anonim bir tefsirde "Hamza ve Geyik" hikâyesine rastlamaktayız. Bu hikâyede ele alınan konu şöyledir:

Hız. Hamza, Hız. Muhammed'in akra-
bası olduğu için müşrikler ona dokunmaya
cesaret edemiyorlarmış. Bir gün Hız. Ham-
za'nın ava çıkmasını fırsat bilen müşrikler,
Hız. Muhammed'e saldırarak onu yarala-
mışlar. Avda bir geyiğin peşine takılan
Hamza'ya geyik lîsana gelerek şöyle der:
"Hamza! Beni niçin takip ediyorsun? Senin
evinde sana ağır bir iş var." Bu söz üzerine
geyiği takip etmekten vazgeçerek geri dö-
nen Hız. Hamza, Hız. Peygamber'in başına
gelenleri görünce, geyiğin konuşmasını
Hız. Muhammed'in bir mucizesi olarak de-
ğerlendirerek Müslüman olur.

Geyik motifinin Türk tasavvuf edebiya-
tında da önemli bir yeri olduğunu görmek-
teyiz. Kaygusuz Abdal (Alâiyeli Gaybî)'in,
Abdal Musa'nın dergâhına intisabı bir ge-
yik olayına bağlıdır. Yaraladığı geyiğin bir
kulübeye girdiğini gören Gaybî, onu ya-
kalamak için kulübeye gelmiş, karşısına
çıkan Abdal Musa'dan geyiği istemiş. Ab-
dal Musa, koltuğunun altında vücuduna
saplı olan oku göstermiş. Gaybî, yaraladı-
ğı geyiğin aslında geyik donuna bürünmüş
olan Abdal Musa olduğunu anlar. Bu olay
üzerine Gaybî hemen Abdal Musa'ya
bağlanır.

Bir diğer tasavvufî hikâye de, halk ara-
sında çok okunup sevilen Muhammedi-
ye'de geçer. Bu hikayede geyiğin yol gös-
tericiliği üzerinde durulur. Hız. Muham-
med'in torunu Muhammed Hanefî, avla-
mak istediğı geyiğin peşinden giderek ye-
raltı dünyasında eşi Mine Hatun'u bulur.
Bu hikâye Ergenekon Destanı'nın İslâmî
havaya uydurulmuş şekli gibidir.

Bir diğer tasavvufî hikâye de Hakîm
Ata'ya atfen anlatılmıştır. Bu hikâyeye göre,
Hakîm Ata'nın mezarı başında geceleri ge-
yikler toplanır, tan ağarınca kadar durup

ziyaret ederler, etraftan geçenler zikir ses-
leri duyarlarmış. Bu ve buna benzer inanış-
larla dinî bir yaratık hüviyetine sokulan ge-
yik etrafında birçok hikâye ve destan mey-
dana gelmiştir.

Anadolu'nun dağlık, ormanlık bölge
halkı arasında ve özellikle Toroslar'ın Ga-
vur Dağları'nda ala geyikle ilgili ağızdan
ağıza dolaşan zengin bir edebiyat vardır.
Bunlar zaman zaman âşıklar tarafından di-
le getirilmiş, yazarlar tarafından kaleme
alınarak işlenmiştir. Hatta bu hikâyelerin
bazı halk türkülerinin doğuşuna zemin ha-
zırlayanları da olmuştur.

*"Ben de gittim bir geyiğin avına
Geyik çekti beni kendi dağına
Tövbeler tövbesi geyik avına
Siz gidin kardaşlar kaldım kayada"*

diye başlayan ve avcının ağzından söyle-
nen bu türkû, yavrusunu avlayan ana geyi-
ğin intikam almak için avcıcı peşinden sü-
rükleyerek bir uçurumdan düşürmesi üle-
rine yakılmıştır. Burada geyik avlayanın
onmadığı vurgulanmak istenmiştir.

Anadolu ve Azerî türkülerinde anasız
kuzu, anasız ceylan, anasız geyik, anasız
maral, anasız cerran, yaralı, dertli ceylan,
topal geyik, yavrusundan uzaklaştırılmış
geyik veya ceylan, avcı, maral gibi unsur-
lar büyük yer tutar.

*"Aman avcı vurma beni
Ben bu dağın maralıyım"*

diye başlayan ve geyiğin ağzından söyle-
nen türkû de oldukça yaygındır. Urfa ve
Anadolu'nun diğer bölgelerinde de geyik
için söylenen pek çok türkû vardır.

Âşıklar sevgililerinin hasretiyle yanıp
tutuşurlarken çevrede ondan izler ararlar.

Bu arada sevgiliyle-geyik münasebetinde geyik kendisine benzetilen olur. Sevgili ala geyik gibi yüksekte bakar. Bazen sevgilinin gururu, insandan kaçışı geyikle özdeşleştirilerek anlatılır.

Geyik motifini anonim halk edebiyatı eserlerinde de görmekteyiz. Geyikle ilgili bilmece ve mâniler düzülmüştür.

*"Dağdan gelir dak gibi
Kolları budak gibi
Eğilir bir su içer.
Bağırır oğlak gibi"*

bilmeceinde olduğu gibi,

*"Geyik atladi taştan
Gözlerim dolu yaştan
Kız senin güzelliğin
Çıkardı beni baştan"*

gibi mânilere de rastlanır. Bazı bölgelerde yağmur yağarken güneşin açması halinde "elik geyik gunnayo" gibi, bir inanışın tesiriyle söylenmiş sözlere de rastlanır.

Divan Edebiyatında geyik yerine âhu, gazal (gazale) kullanılmıştır. Bu bakımdan divan şiirinde geyik pek geçmez. Bu kelimelerin bazen geyik mânasında kullanıldığı da olmuştur. Divan şairleri de ince, zarif vücuduyla, insandan kaçışı, insanı dermansız bırakışıyla, تنها yerlerde yaşamasıyla sevgiliyi gazala benzetmişlerdir:

*Ne câdûdur gör ol vahşi gazalî
Ki yok uşşâkının nutka mecâlî*

Nâilî

Fuzûlî, Leylâ ile Mecnûn'da, Mecnûn'un tuzağa düşmüş bir gazalla karşılaşmasını, onun güzelliğinde sevgilisini bul-

masını ve gazalın durumunu gayet trajik bir şekilde anlatmıştır.

Millî Edebiyat akımının etkisiyle yazarlar, halkıyat ve mitolojiden faydalanarak yeni eserler meydana getirmeye başladılar. Bu konuda öncüler arasında olan ve başarıları eserler veren Ziya Gökalp, Ülker ile Aydın'da alageyik motifini kullanır. Alageyik, burada su içtikten sonra don değiştiren bir çocuktur. Padişahı kulübeye getiren bir yol göstericidir. Kardeşi Ülker'in padişahla evlenmesine sebep olduğu için mutlu sona ericidir. Ziya Gökalp'ın "Anam alageyik babam Bozkurtan" mısraında dişi geyikle erkek kurtan türediklerini söyleyen Moğol efsanesinden faydalandığı açıktır. Küçük Şehzade hikâyesinde geyik, sevgi perisi olarak yol gösterir. Çocuklar için yazılan Alageyik manzûmesinde de geyiğin yol göstermesi, birdenbire kaybolması, güzel bir kız şekline dönmesi, bize geyik etrafında söylenen efsaneleri bir bütün halinde verir. Daha sonraki dönemlerin hikâyecileri geyiği konu edinen hikâye ve masal kitapları yazmışlardır.

Geyik edebiyatımıza konu ve motif vermekle kalmamış dilimize geyikten türemiş birçok kelimenin girmesine de sebep olmuştur. Bunlar Geyikli, Geyik dağları, Geyiksuyu, Geyikpınarı, geyikböceği, geyik domuzu, geyik diken, geyik dili, geyik göbeği, geyik otu gibi hayvan ve bitki isimleridir. Ayrıca geyik etine gir- "kadın endamı almağa başlamak" gibi bir deyiimi de kazandırmıştır.

Şamanizm ve Budizm'de insanın şekil değiştirdiğine (metamorphose) inanılır. Bu inanç çeşitli yollardan tarikatlara girmiş ve buna özellikle Bektaşî geleneğinde tasavvufî bir mâna verilmiştir. Bu inançtan hareketle Ahmed Yesevî turnakuşu, Hacı Bek-

taş Velî'nin güvercin veya şahin, Doğrul Baba ve Abdülkadir Geylanî'nin doğan, Geyikli Baba ve Abdal Musa'nın geyik şeklinde dolaştığı yaygınlaşmıştır. Bu, hayvanlar gibi geyiğe de kutsal, mistik bir hayvan özelliği verildiği görülür. Bu inançta Altay hanlarının okudukları duadaki "bindiğim hayvan geyik, sığın" sözlerinin izleri olduğu da söylenebilir. Şorlarda da ruhların marallar üzerinde gezdiğine inanılır. Ayrıca Eski Türklerde alageyik (alogonya) bir totemdir.

Geyiğin insan, insanın geyik (dişi) olması, kız olarak şekil değiştirmesi Türk edebiyatının her sahasında görülür. Çin efsanesinde Göktürk atasının olduğu Deniz Tanrısı'nın geyik olması olayına rastlanır. Şah İsmail ile Gül hikâyesinde Şah İsmail'in sevgilisi Gülizar, geyik şeklinde dolaşırken kendisini yakalamak isteyen Şah İsmail'in kucağına sıçrar. Ayrıca Kısâs-ı enbiyâ gibi verimlerde geyik donuna girme, geyiklere dua veya geyiklerin mukaddes bir hayvan olarak bazı uzuvlarının altın gümüş gibi değerli olduğuna dâir inanışlar da vardır.

Geyik yalnız masal, hikâye, destan, türkü gibi edebiyat verimlerinde kalmamış, çeşitli özellikleri sebebiyle resim, minyatür, heykel ve el işleri gibi sanatın da konusu olmuştur. Bunun ilk örneklerine Altay Hun çağından kalma kabartma ve çizgi geyik figürlerinde, arslan geyik, kaplan geyik resimlerinde, süs eşyalarında, kemer tokalarında, at takımlarında rastlanmıştır. Eski Orta Asya sanatında geyik ve kaplan mücadelesini gösteren heykel ve resimler, el sanatlarından olan kilimlerde geyik desenleri görülür. Ayrıca geyik boynuzundan yay ve bıçak sapı yaptıkları da bilinmektedir. Bugün Anadolu halı ve kilimlerinde de

motif olarak geyik (ceylan) ve geyik avı işlenmektedir. Hacı Bektaş Velî'yi tasvir eden resimlerde sağ elinde geyik görülür. Geyik bazı ressamalar için de ilham kaynağı olmuştur

Geyik motifinin Türk edebiyatında mesnevi tarzında yazılan destani hikâyelerde kullanıldığı görülmektedir. Bu destanlardan biri de "Geyik Destanı"dır Bu destanda ele alınan konu şöyledir:

Hız. Muhammed, Hız. Ali, Hız. Ömer ve sahabeler camide sohbet ederken kırk atlı gelir. Bunlar Hız. Muhammed'in karşısına durarak "dinimize batıl diyen, putları tanımayan, ayrı bir din davasında bulunan Muhammed'i bize gösterin." demişlerdir. Hız. Ali ve Hız. Ömer bu adamlara müdahale etmek isterler; ancak, Hız. Muhammed, engel olur. Onların karşısına bizzat kendi çıkar.

Hız. Muhammed, bu şahısların avlamış oldukları ayakları bağlı geyiği görür. Onlara geyiği çözmeleri halinde onun kendi peygamberliğini ilan edeceğini söyler. Kâfirler bu işe önce inanmamakla birlikte, Peygamber onun yerine kendi canını ortaya koyunca kabul ederler. Bunun üzerine adamlar geyiği çözer. Geyik lisanla büyük bir hürmetle Hız. Muhammed'in önüne gelerek, nasıl yakalandığını, iki küçük yavrusunun annesiz kaldığını, eğer izin verilirse gidip onları emzirip geleceğini söyler. Bunun üzerine Hız. Muhammed'in de kefaletiyle geyiğe kâfirler ikinci vaktine kadar izin verirler. Geyik yavrularının yanına gelir ve başından geçenleri onlara anlatır. Artık bundan sonra kendi başlarının çaresine bakmaları gerektiğini söyler. Onları son bir kez emzirip ayrılmak isteyen geyiğe yavruları şöyle der: "Onu Resule götür ve bizden selam söyle." Geyik bunun üzerine geri

dönerken, kâfirlerin kurduğu tuzağa düşer. Verdiği sözü yerine getiremeyeceği için, üzülür ve Allah'tan yardım ister. Bunun üzerine Cebrail gelerek geyiği düştüğü tuzaktan kurtarıp, Hz. Muhammet'in huzuruna getirir. Kâfirler bu mucize karşısında hep birden Müslüman olurlar ve geyiği de serbest bırakırlar.

Bu hikayenin anlatıldığı ve 1252 yılının Muharrem ayının üçünde (1836) istinsah edilen bir metin elimizde bulunmaktadır. İçinde Varaka ve Gülşah, Yusuf u Züleyha ve Veysel Karanî mesnevilerinin de bulunduğu kitapta yer alan bu hikâyenin kim tarafından istinsah edildiği, kitabın başı ve sonu eksik olduğu için öğrenemiyoruz. Sadece Yusuf u Züleyha mesnevîsinin sonunda yer alan kayıttan hangi tarihte istinsah edildiğini öğreniyoruz. (1202 itmamı Muharrem üçüncü günü)

*"İtmam oldu kitabın intihası
Gerekdir kâtibe şerbet bahası"*

95. adet beyitten meydana gelen Geyik Destanı aruz vezninin Fâilâtün, Fâilâtün, Fâ'lün (Fâilün) kalıbıyla yazılmıştır. Yer yer aruz kusurlarının görülmesinin sebebi ise istinsah edenin bu konudaki eksikliğini göstermektedir.

Bilindiği gibi Türk edebiyatında sözlü gelenekle yaşayan birçok eserimiz, daha sonra okuma yazma bilen bazı kimseler tarafından yazıya geçirilmiş, bu geçiriliş sırasında da eseri yazıya geçirenin müdahalelerine maruz kalmıştır. Bu örnekleri başta destanlarımız olmak üzere Dede Korkut Hikâyelerinde ve diğer menkıbelerde görebiliriz.

Geyik Destanı, dil bakımından oldukça sade olup Eski Anadolu Türkçesi'nin husu-

siyetini göstermektedir. Canlı tasvirlerin ve akıcı bir anlatım üslûbunun kullanıldığı hikâyede tahkiye unsurlarının bütünü bir arada bulmak mümkündür. Eser gramer bakımından da araştırmacılara kaynaklık edebilecek bir zenginliğe sahiptir. Yazıldığı çok sonra istinsah edilmiş olmasına rağmen aslına sâdik kalınmıştır.

Geyik Destanı'nın yer aldığı kitapta "Varaka ve Gülşah" hikâyesinin sonunda yer alan

*"Yusuî meddah-i bîçare anun
İşk yoluna feda eyler canun"*

beytinden anladığımız kadarıyla bu eserin aslı Yûsuf Meddah'a aittir. Yûsuf Meddah'ın hayatı hakkında kaynaklarda detaylı bir bilgiye rastlanmamaktadır.

HAZA DESTAN-I GEYİK

- 1 Yine başlarım söze Allah deyu
Evvelinde fazl-ı bismillah deyu
- 2 Başladım bir mucize uş gül gibi
Şerh edeyüm tapuna bülbül gibi
- 3 Mustafa'nın mucizâtın söyleyim
Dinler isen ben şerh eyleyim
- 4 Dinle imdi bir acaib haber
Mustafa'dan ideyüm sahib hüner
- 5 Gör ne kıldı Tanrı'nın Peygamberi
Yaratılmışta oldurur serveri
- 6 İşit imdi bir acaib mucizat
O Resuldendir ki oldurur pak-i zat
- 7 Ol Habibullah Muhammed Mustafa
Din adın pak kendüsi o safa

- 8 Oturur idi söykenüb mihrabına
Vaaz eder idi cümle ashabına
- 9 Cümle ashabi dahi anda bile
Sohbet eder bular Resul ile
- 10 Gördüler karşudan kırk atlı gelür
Kırkı dahi heybetlü gelür
- 11 Sürüben mescide değin geldiler
Çünkü mescid kapusuna yettiler
- 12 Mustafa'nın anda olduğun bildiler
Cümlesi anda aşağı indiler
- 13 Girdiler mescide verdiler selam
Saf saf olup karşı durdular tamam
- 14 Didiler kim gösterin Muhammed'i
O bizim dinimize batıl dedi
- 15 Kimdir ol ki putlara batıl diye
Halk içinde böyle davalar kıla
- 16 İdün ana bu sözü söylesün
Söyler ise bu arada durmasun
- 17 Ömer ider ya Resul ben durayum
Kılıç ile cümlesini kırayum
- 18 Ali eder ya resul ben durayum
Zülfikar ile cümlesini kırayum
- 19 Resul eder sabredin bir görelüm
Nedir dedikleri bir kez soralum
- 20 Şimmul ider ki nedir dileginüz
Gelsun ileri otursun begünüz
- 21 Begleri geluben oturmazuz
Dahi bir dem karşunuzda durmazuz -
- 22 Bize peygamberliğin eyle ayan
Ger yoğ ise sözün içinde yalan
- 23 İder iken bunlar anda macera
Bakti gördü ol Muhammed hem yerâ

- 24 Bir geyik anda bağlı bir ata
Tâ görüben kaldı ânı ayurta
- 25 Tasma ile bağlı ayağı başı
Eyle sanki akar gözünün yaşı
- 26 Resul der şişik geyik söylesün
Size peygamberliğim şerh eylesün
- 27 Ol kâfir işitince bu sözü
Güldü dediler ne etmek ister bunu
- 28 Al ile diler geyiğimiz ala
Fiil ile diler cazuluklar kıla
- 29 Bizi diler ümmetine döndüre
Evimize dahi mahrum göndere
- 30 Kırk kişi olayuben hod tutmuşuz
Üç gün üç gece yabanda yatmışız
- 31 Resul ider hele siz şişun anı
Söylesün yer göğü yaradanı
- 32 Şeşdiler ol geyiğin ayağını
Pek tuttular boğazının bağını
- 33 Bağlı yerinden geyiği aldılar
Mustafa Hazretine getirdiler
- 34 Dediler ki ne sözün var söylegil
Bize Peygamberliğin şerh eylegil
- 35 Bunlar ider açicek geyik kaçır
İkiniz segirdürse bir..... [1]
- 36 Açacak elden geyigümüz iter
Buna ayruk kaçacağız kim tutar
- 37 Resul ider şişik sözümü tutun
Geyigünüz kaçarsa beni tutun
- 38 İş bu kavle razı oldular bular
Geyiğin çün boğazını koydular

1 Bu kısım silik olduğu için okunamadı.

- 39 Çün şeşildi geldi geyik hürmetle
Hak çalabın getürdi adın dile
- 40 Hak çalap dil verdi ona söyledi
Vir salavat ki sözüm dedi
- 41 İdur ey iki cihan serveri
Hak çalabın sevgili peygamberi
- 42 Tanrı birdir sen rusul-i bi güman
Yerde gökte iş bu söz oldu ayan
- 43 Her kim bu gün bunda hak bile senî
Oddan azad oluser canı teni
- 44 Yedügi zıkkım ola yeri cahim
Yüzü kara ola hem yeri cahim
- 45 Her kim mesnun hükmü kafir san ola
Yeri cennet yoldaşı Rıdvan ola
- 46 Hind elinden gelmiş idim ben garib
İster idim kardaşım yavı kılub.
- 47 Kardaş olur kişiye kıymetlü taş
Ölüm irse ırgürür yüregi taş
- 48 Kişinin kardaş yüregi yağıdır
Malı mülkü bakçesi hem bağdır
- 49 Kardaşın yavı kılan kişi nolur
Kamulardan bâlumi alçakdurur
- 50 Şimdi erdi bana bu günün dahi
Neyleyim ol iki yavru dahi
- 51 Geluben Mekke dağında koruladım.
İki kuzucuk doğurdum gizledim
- 52 O günden durmuşum ot otlayım
Geri gelem kuzularım südleyim
- 53 Bu kafirler geluben avladılar
Çevre alıp dört yanım bağladılar
- 54 Kaçamadım bende yok idi mecal
Kardaşın yavı kalandan ne mecal

- 55 Dişleri yok ta ki ot otlayalar
Neyleyeler ıssız dağda ta olar
- 56 Ya Resulullah bana kefil ol sen bugün
Yüreğim derdine derman ol bugün
- 57 İrişeyim ol iki kuzulara
Halimi haber vereyim olara
- 58 Çün işitti Mustafa bu sözleri
Yaşla doldu mübarek gözleri
- 59 Resul ider kafiye sözüm tutun
Geyiği bana bağışlan ya satun
- 60 Yabanidir sözümü kılın kabul
Ger geyik gelmezse dedi ol Resul
- 61 Geyiğin iki bahasın alasız
Yahut her ne ki dilersiz kılasız
- 62 Bunlar ider eksikümüz ne satalım
İlla zamin olur isen verelim
- 63 Geyiğimiz gelmez olur ise bize
Çok cefalar kılarız illa size
- 64 Razi oldu ol dem Resul bildiler
Kavli ikindüye deyin kıldılar
- 65 Çünkü bunlar kavli bunda kıldılar
Geyiği ol demde saliverdiler
- 66 Çıktı derd ile girdi yola
Vay ana kim kuzulardan ayrıla
- 67 Yavuz o kadar uğramasın kimesne
Yavru ayrılığına kim dayana
- 68 Akar idi geyiğin kanlı yaşı
Yel gibi geçer dağ ile taşı
- 69 Dağu taş tepe geçerdı ol
Yaş yerine kanlar dökerdi ol
- 70 İrdi ider ey iki gözüm nuru
Nice sorayım sizin halinüzi

- 71 Gelünüz ahir yüzünüz göreyüm
Karnunuz açtır sizi doyurayum
- 72 Ey iki körpe kuzular bilinüz
Şimdiden geri annesiz kaldınız
- 73 Bunlar ider ana ne duydu canun
Diline gelmez idi bu söz senün
- 74 Ya ana ne geldi uş bugün size
Dedigün yok idi bu sözü bize
- 75 Geyik ider kafire tutulmuşum
Hak Resulünü ben kefil vermişim
- 76 İş buzi işidüp ağladılar
Anasıyla yüreğin dağladılar
- 77 Dediler sütün bize oldu haram
De göresin Resule bizden selam
- 78 Ko bizi bu dağ içinde ölelim
Şükri Resuline kurban olalım
- 79 İş bu sözü didiler döndü geri
Varuben yola siz duzak kurun dedi
- 80 Gelüben tuzakların kurdular
Ol geyik duzaka düşürdüler
- 81 Kaldı geyik duzak içre ağlıyu
Hak buyurduğuna hem bel bağlıyu
- 82 Eder ey alemlerin sırrın bilen
Cümle halkın hacetini yetüren
- 83 Hiç kayırmazam bana oldu cefa
İlla payendanum oldu Mustafa
- 84 Dertliyüm derman eriştir hekim
Ben zayıf isem senin lütfun dilim
- 85 Kaldı geyik duzak içre çağurur
Hakteala Cebrail'e buyurur
- 86 İndi Cebrail geyiği getirür
Mustafa hazretine yetirür

- 87 Geldi geyik ortaya Allah deyü
Halimi gör ya Resulullah deyü
- 88 Ol cuhutlar gördü geyik geldüğün
Mustafa öğünde özr diledigin
- 89 Kırkı da şol dem Müslüman oldular
Küfrü koyup doğru yolu buldular
- 90 Mustafa ashabıyla şad oldular
Kaygudan cümlesi azad oldular
- 91 Kâfiri gör ki dine dönderdiler
Din ayan olunca neler gördüler
- 92 Andan heman geyiği döndürdiler
Cuhudları hak dine döndirdiler
- 93 Nefsin ile Müslüman ol sadr-ı din
Kim olasın tamu odundan emin
- 94 Nefsine ceza kılanların yeri
Uçmak ulu içe topdolu huri
- 95 Uş tamam oldu bu dem bu mucizat
Ruh-u pakine ola bin salavat

Kaynakça

- Aytaş, Gıyasettin, Varaka ve Gülşah, Yayınlanmamış lisans Tezi, Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara, 1985.
- Çağatay, Saadet, Türk Halk Edebiyatında Geyiğe Dair Bazı Motifler, -Belleten-, 1956.
- Demirci, Y. Ziya, Köy Halk Türküleri, 1938.
- Divânü Lügati't Türk, Haz. Besim Atalay, C. I-II-III-IV, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1985-1986.
- Elçin, Şükrü, Türk Bilmeceleri, İstanbul, 1970.
- Ergin, Muharrem, Dedem Korkut'un Kitabı, Ankara, 1958.
- Ergin, Muharrem, Orhun Abideleri, İstanbul, 1964.
- Ertem, Rekin, "Geyik" Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergah Yayınları, C. 3, s. 333, İstanbul, 1979.

- Eski Türk Yazıtları, Haz. H. Namık Orkun, I-IV, 1936-1941.
- Fuat Köprülü Armağanı, 1953
- Göğçeli, Yaşar Kemal, Alageyik TFA, S. 54, 1954
- İz, Prof. Fahir; Kut, Doç. Dr. Günay, "Yusuf Meddah", Büyük Türk Klasikleri, Ötüken Neşriyat, C. 1, s. 318, İstanbul, 1985.
- Köprülü, M. Fuad, Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, 2. bs. Ankara, 1966.
- Manilerimiz, Haz. Hasan Göksu, 1970
- Ögel, Bahaeddin, Türk Mitolojisi-I, Ankara, 1971.
- Ögel, Bahaeddin, Türk Kültürünün Gelişme Çağları-I, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1971.
- Öztelli, Cahit, Anadolu Dinî Edebiyatında Geyik Destanı, TFA. S. 146, 1961
- Tarama Sözlüğü, T.T.K. Basımevi, Ankara, 1953-1972,
- Ziya Gökalp, Altın Işık, Haz. Şevket Kutkan, Ankara, 1976